

"SAĞLIK TURİZMİ" ANAHTAR KELİMESİNİN LİSANSÜSTÜ TEZLERDEKİ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Bibliometric Analysis of the Keyword "Health Tourism" in Graduate Thesis

Muhammet KESİN

İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dr. Öğrencisi

muhammetkesin78@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-4381-2557

Batuhan HORASAN

İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dr. Öğrencisi

batuhan_horasan@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0003-1303-8465

Esengül ÇİL

Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, YL. Öğrencisi

cilesen@hotmail.com

Orcid ID: 0009-0003-9733-2107

Öz

Amaç ve Önem: Literatürde sağlık turizmi alanı ile ilgili bibliyometrik analiz araştırması az sayıdadır. Literatürdeki boşluğu doldurmak, konuyla ilgili güncel eğilim ve eksikliklerin saptanması amacıyla yapılan araştırmada sağlık turizmi alanında hazırlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında "sağlık turizmi" anahtar kelimesi kullanılarak yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir. Araştırmaya 2018-2023 yılları arasında hazırlanan 143 tez dahil edilmiştir. Veri tarama işlemi 30 Eylül 2023 tarihinde sonlandırılmıştır. Araştırmalar "türü, yayımlandığı yıl, konusu, hazırlandığı üniversite, tezlerin bağlı olduğu anabilim dalı ve tezlerde kullanılan dil" parametrelerine göre analiz edilmiştir.

Bulgular: Konu ile ilgili tezlerin %88,8'ini yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Ayrıca 36 yayın ile en çok "2022" yılında yayın yapıldığı, araştırmaların YÖKTEZ veri tabanında en çok "turizm" konusu altında sınıflandırıldığı, 19 tez ile en çok yayının "Sivas Cumhuriyet Üniversitesi"nde olduğu ve araştırmaların en çok "Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı"nda hazırlandığı bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sağlık Turizmi, Halk Sağlığı, Bibliyometrik Analiz.

Abstract

Purpose and Importance: There are few bibliometric analysis studies on health tourism in the literature. In order to fill the gap in the literature and to determine the current trends and deficiencies on the subject, a bibliometric analysis of postgraduate theses prepared in the field of health tourism was carried out.

Method: Graduate theses using the keyword "health tourism" in the database of the National Thesis Center of the Council of Higher Education (YÖKTEZ) were examined. The study included 143 theses prepared between 2018 and 2023. The data screening process was completed on September 30, 2023. The studies were analyzed according to the parameters of "type, year of publication, subject, university, department to which the theses were affiliated, and language used in the theses".

Findings:: Master's theses constitute 88.8% of the theses on the subject. In addition, it was found that the most publications were made in "2022" with 36 publications, the researches were mostly classified under the subject of "tourism" in the YÖKTEZ database, the most publications were made in "Sivas Cumhuriyet University" with 19 theses, and the most researches were prepared in the "Department of Health Management".

Keywords: Health Tourism, Public Health, Bibliometric Analysis.

Giriş

Sağlık, insan yaşamı ve gelişimi için önemli bir unsurdur. Bireysel zenginliği ve insanlara atfedilen özel bir değerın simgesidir (Bagga vd., 2020:4447). İnsanların bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal sağlıklarını koruyabilmeleri için boş zamanlarında dinlenmeleri gerekir. Dinlenmeyen kişilerin vücutları zayıflayabilir ve hastalıklara açık hale gelebilir. Kişiler turistik seyahatler ile vücutlarının iyileşmesine izin verir, fiziksel ve zihinsel durumlarını iyileştirecek çeşitli aktivitelerden yararlanırlar (Roman vd., 2022:480). Sağlık turizmi; sağlık merkezleri ve kaplıcalarda fiziksel iyilik halini geliştirmek için estetik cerrahi operasyonlar, organ nakli, diş tedavisi, fizik tedavi, rehabilitasyon vb. tedavi almak amacıyla gelen ziyaretçilerin yapmış oldukları faaliyetler olarak ifade edilmektedir (<https://www.tuik.gov.tr>). Globalleşen dünyada çeşitli ülkelere seyahat olanaklarının artması ve ulaşım kolaylıkları, ülkeler arası yapılan iş birlikleri, sağlık hizmetlerinde sunulan hizmet kalitesinin dünya genelinde gelişmesi gibi sebepler sağlık turizminin değerini gün geçtikçe arttırmaktadır. Günümüzde sanayileşmenin artması ve kentleşmeden doğan problemler, toplum sağlığını olumsuz etkilemektedir. Toplum sağlığının azalması çalışma veriminin düşmesine yol açmakta ve üretimi olumsuz etkilemektedir. Gelişmiş ülkelerde sunulan tedavi edici hizmetlerin maliyeti ve sağlık harcamalarının payı diğer ülkelere göre fazladır. Bu sebeple toplumlar hastalık durumunda kendi ülkelerindeki imkanların yanı sıra fiyat ve tedavi olanaklarını da değerlendirerek farklı ülkelere gidebilmektedir (Tontuş, 2017). Toplumların zenginleşmesi ile kişiler sağlık durumlarını iyileştirmeye yönelik hizmetlere daha fazla talep göstermektedir. Sağlık turizmine olan ilginin artması, turizm hizmetleri pazarında tanık olunan en önemli gelişmelerden biri olarak görülmektedir (Harasim, 2015:3).

Sağlık turizmi hizmetleri; hastalık sonrası ve travma sonrası iyileşme, stresin olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırma, yaşlanma karşıtı ve güzellik bakımları (plastik cerrahi müdahaleler), bağımlılıklarla mücadele, diş tedavisi, saç ekimi, termal tesisler, SPA merkezleri gibi pek çok amaca hizmet etmektedir (Roman vd., 2022:480, Tontuş, 2017). Sağlık sebeplerinden doğan ihtiyaçlar ve kişilerin aynı süreçte turizm olanaklarından da yararlanarak başka şehir ya da ülkeleri tercih etmesi sağlık turizminin gelişimine olanak sağlamıştır (Helble, 2011:68). Son birkaç yıldır popüler bir hale gelen sağlık turizminde genel amaç vücudu iyileştirme ve canlandırmadır (Hall, 2011:4). Ülkemize gelen turistlerin %2.4'ü ülkemizi sağlık ve tıbbi nedenler ile ziyaret etmektedir (<https://data.tuik.gov.tr>). Ülkemizin tarihi ve kültürel değerleri, termal olanakları, iklimi, doğası, 3 tarafının denizlerle çevrili olması, tıbbi tedavi olanakları, gelişen teknoloji ile ulaşım kolaylığı gibi pek çok faktörün etkisi ile sağlık turizmi kapsamında pek çok olanağı vardır. Avrupa nüfusunun yaş ortalamasının artması ile sağlık turizmi daha da önem kazanmaktadır (Doğan ve Aslan, 2019:390).

Bu çalışmada, lisansüstü tezlerin çeşitli akademik araştırmalara ışık tutma potansiyeli de göz önüne alındığında sağlık turizmi konu başlığı ile hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizlerinin yapılması, sağlık turizmi alanındaki güncel eğilim ile eksikliklerin saptanmasına katkıda bulunacaktır.

Sağlık, Turizm ve Sağlık Turizmi

Dünya Sağlık Örgütü tanımına göre "Sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam iyilik halidir." (<https://www.who.int>). Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre sağlık turizmi, temel amacı tıbbi ve sağlıklı yaşam temelli faaliyetler yoluyla fiziksel, zihinsel ve/veya ruhsal refahı artırmak olan bir seyahat olarak tanımlanmaktadır (Zhu, 2020:727). Kalkınma Bakanlığının raporunda ise sağlık turizmi; kişilerin ihtiyaç duydukları tıbbi tedaviyi almak, termal kaynakları kullanmak, rehabilitasyon hizmetleri ya da kendilerini iyi ve sağlıklı hissetmelerini sağlayacak hizmetleri almak amacıyla bir başka ülkeye gitmeleri olarak tanımlanmaktadır (Binler, 2015:5).

Turizm; kişilerin çeşitli yerlere seyahatleri sonucu; istirahat etme, eğlenme, gezilen yerleri tanıma, farklı kültürleri görmek, istirahat etmek vb. amaçlar doğrultusunda yapılan gezilerdir (Gündüz ve Dönmez 2018:152). Ülkeler her yıl turizme ilginin artması ve rekabeti ile kaliteyi arttırmak amacıyla her yıl çeşitli strateji geliştirmektedir (Dönmez ve Türkmen 2019:1698). Bu stratejilerin sonucu olarak spor turizmi, sağlık turizmi, eko-turizm, hüzün turizmi vd., ortaya çıkmıştır (Nadirov ve Dönmez, 2021:80)

Sağlık turizmi "Termal Sağlık Turizmi", "Medikal Turizm", "Yaşlı Turizmi" ve "Engelli Turizmi" bileşenlerinden oluşmaktadır (Tontuş, 2017). Medikal turizm, bireylerin ülke sınırları dışında yada ülkelerinde tedavi ve bakım almak amacıyla bulunduğu şehir yada ülkeden ayrılması, yaşlı turizmi yaşlı bireylerin seyahat yoluyla yaşam kalitelerini artırması, termal turizm mineral bakımından zengin suların bulunduğu bölgelere dinlenme, canlanma, tedavi vb. amaçlarla seyahat edilmesi, engelli turizmi ise engelli bireylerin gereksinimlerine erişim sağlamalarının yanı sıra

kalıcı bir engeli olmayan kişiler, aileler ve ileri yaşlı nüfusa göre de dizayn edilmiş her kesim için erişilebilir turizm olarak adlandırılmaktadır (Tontuş, 2017, Gheorghe vd, 2022:108 , Hwang vd., 2020:1).

Bibliyometrik Analiz

Bibliyometri kelimesinin tanımı, "Bilgiye erişmek için kullanılan, kitap, dergi, makale vb. unsurların çeşitli yöntemlerle araştırılması" şeklindedir (Boyras ve Dönmez, 2022:387).

Bibliyometrik analiz çalışmalara yapılan atıflar, yazarlar arası bağlantılar, anahtar terimler, araştırmada kullanılan yöntemler gibi faktörleri değerlendiren, inceleyen ve yorumlayan bir yöntemdir (Koseoglu vd. 2016:180). Kavram ilk kez Pritchard tarafından "matematiksel ve istatistiksel metotların bilimsel ortamlarda kullanılması" şeklinde ifade edilmiştir (Pritchard, 1969:348). Bibliyometrik analizler nicel bir araştırma tekniğidir (Kurutkan ve Orhan, 2018:7). Çeşitli alanlarda yapılan akademik araştırmaların dönemsel analizleri, ilgili alandaki yönelimlerin önceden saptanmasına, etkin stratejilerin geliştirilmesine ve ilgili alanın gelişimine katkı sağlar (Kozak, 2001:26). Bibliyometrik analiz tekniği ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları tablo 1'de verilmiştir.

Tablo1. Bibliyometrik Analiz Tekniği ile İlgili Yapılan Bazı Çalışmalar (2019-2023)

Yazarlar	Yıl	Çalışmanın adı	İçerik
Dilan Deniz Akan	2023	Türkiye'de sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezler: bibliyometrik bir analiz	206 Yüksek Lisans 41 Doktora 128 Tıpta Uzmanlık 2 Dış Hekimliği Uzmanlık
Senem Ergan	2022	E-hizmet kalitesi ile ilgili yazılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi	37 Yüksek Lisans 13 Doktora
Ceyhun Haydaroğlu	2022	İşsizlik konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi	297 Yüksek Lisans 40 Doktora
Burcu Yaman Selçi	2022	Turizm ekonomisi alanındaki lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi	37 Yüksek Lisans 7 Doktora
Bulut Seven Emine Akya Polat Adem Yavaş Tolga Fahri Çakmak	2022	Turizm yazınında toplumsal cinsiyet: Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi	24 Yüksek Lisans 7 Doktora
Ayşe Boyraz Yasin Dönmez	2022	Miras alanı anahtar kelimesinin lisansüstü tezlerdeki bibliyometrik analizi	76 Yüksek Lisans 22 Doktora

Seher Konak	2022	Medikal turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (2018-2022)	35 Yüksek Lisans 8 Doktora
Gamze Murathan Eren Bozyılan Fatih Murathan	2020	Fiziksel aktivite konulu tezlerin bibliyometrik analizi	350 Yüksek Lisans 64 Doktora 39 Tıpta Uzmanlık
Sibel Canik Ebru Güneren Özdemir	2019	Sağlık turizmini konu alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik değerlendirmesi (1988-2017)	68 Yüksek Lisans 13 Doktora

Yukarıdaki tablo incelendiğinde bibliyometrik analiz ile ilgili her yıl farklı alanlarda çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, araştırma konusu hakkında güncel eğilim ile eksikliklerin saptanmasına katkıda bulunmakta ve ileride yapılacak olan akademik araştırmalara ışık tutmaktadır.

Yöntem

Turizm ve turizmin alt başlıkları ile ilişkili alan yazında pek çok bibliyometrik analiz araştırması bulunmaktadır. Ancak literatürde sağlık turizmi alanı ile ilgili bibliyometrik analiz araştırması az sayıdadır. Bu noktada araştırmamızın literatüre katkı sağlayacağı görüşündeyiz.

Araştırmanın amacı, sağlık turizmi alanında yazılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada Yükseköğrenim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında "sağlık turizmi" anahtar kelimesi kullanılarak yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir. Çalışmada kullanılan verilere, YÖKTEZ arama motoruna "sağlık turizmi " anahtar kelimesi yazılarak ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında 2018-2023 yılları arasında hazırlanan 129 yüksek lisans tezi ve 16 doktora tezi olmak üzere toplam 145 tez bulunmaktadır. Veri tarama işlemi 30 Eylül 2023 tarihinde sonlandırılmıştır. İki tez anabilim dalı ve araştırma konusunun belirtilmemesi sebeplerinden dolayı araştırmaya dahil edilmemiş ve 143 tez ile çalışma yürütülmüştür. Araştırmalar "türü, yayınlandığı yıl, konusu, hazırlandığı üniversite, tezlerin bağlı olduğu anabilim dalı ve tezlerde kullanılan dil" kriterlerine göre bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin türüne göre dağılımları nasıldır?
2. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin yıllara göre dağılımları nasıldır?
3. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin konulara göre dağılımı nasıldır?
4. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
5. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?

Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında Sağlık Turizmi anahtar kelimesi taranarak 145 lisans üstü teze ulaşılmıştır. Tezlerden ikisi anabilim dalı ve araştırma konusu belirtilmediği için araştırmaya dahil edilmemiş ve araştırma 143 tez ile yürütülmüştür. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin türüne göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Sağlık turizmi anahtar kelimesiyle yapılan tezlerin türüne göre dağılımı

Tez Türü	Türkçe	İngilizce	Toplam
Doktora Tezi	16 (%11,2)	-	16 (%11,2)
Yüksek Lisans Tezi	121 (%84,6)	6 (%4,2)	127 (%88,8)

Tezlerin türlerine göre dağılımlarına bakıldığında Yüksek lisans düzeyindeki tezlerin tüm tezler içindeki oranı %88,8, doktora düzeyindeki tezlerin tüm tezler içindeki oranı %11,2’dir. Doktora düzeyindeki tezlerde İngilizce yayımlanan tez bulunmazken yüksek lisans düzeyindeki tezlerin 6 (%4,2)’si İngilizce yayımlanmıştır. Bu sonuçlar yüksek lisans düzeyinde yazılan tezlerin sayısının doktora düzeyindeki tezlerin sayısının yaklaşık 8 katı olduğunu göstermektedir. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin yıllara göre dağılımları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Sağlık turizmi anahtar kelimesiyle yapılan tezlerin yıllara göre dağılımları (yüksek lisans ve doktora)

Araştırmanın Yapıldığı Yıl	Sayı (%)		Toplam Yayın Sayısı
	Yüksek Lisans	Doktora	
2023	22 (%15,4)	2 (%1,4)	24 (%16,8)
2022	33 (%23,0)	3 (%2,1)	36 (%25,1)
2021	21 (%14,7)	5 (%3,5)	26 (%18,2)
2020	12 (%8,4)	-	12 (%8,4)
2019	26 (%18,2)	1 (%0,7)	27 (%18,9)
2018	13 (%9,1)	5 (%3,5)	18 (%12,6)
Toplam	127 (%88,8)	16 (%11,2)	143 (%100)

Araştırmaların Sağlık Turizmi anahtar kelimesi kullanılarak 36 (%25,1) yayın ile en çok 2022 yılında yayımlandığı görülmüştür. Yüksek lisans tezleri 33 (%23,0) yayın ile en çok 2022 yılında, doktora tezleri ise 5’er (%3,5) yayın ile en çok 2018 ve 2021 yıllarında yayımlanmıştır. 2019 yılında sadece bir doktora tezi yayımlanırken 2020 yılında ise Sağlık turizmi anahtar kelimesi ile yayın yapılmadığı bulgularına ulaşılmıştır. 2020 yılında bu alanda yayın sayısının azalması ve doktora düzeyinde hiç yayın yapılamaması; küresel çapta yıkım yaratan, sektörlerin uzun süre kapalı kalmasına sebep olan, ulaşım ve turizm sektörünü olumsuz etkileyen COVID-19 salgınıyla

açıklanabilir. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin konu alanlarına göre dağılımı Tablo 4'te incelenmiştir.

Tablo 4. Sağlık turizmi anahtar kelimesiyle yapılan tezlerin konu sayısına göre dağılımı

Konu Sayısı	Sayı	Yüzde
1 Konulu	92	%64,3
2 Konulu	32	%22,4
3 Konulu	19	%13,3
Toplam Konu Sayısı	213	

Tablo 4'de verilen konu dağılımları; sadece "turizm", "işletme" veya "sosyoloji" gibi araştırma konusu tek olan tezler 1 konulu, "turizm ve sosyoloji", " turizm ve işletme" gibi iki tane araştırma konusu olan tezler 2 konulu, "ekonomi, halk sağlığı ve turizm", "ekonomi, turizm ve işletme" gibi üç tane araştırma konusu olan tezler 3 konulu olarak belirtilmiştir. Araştırma bulgularında tezlerin yarısından fazlasının konu sayısı "1" iken 2 konusu olan tez sayısı 32 (%22,4) ve 3 konusu olan tez sayısı 19 (%13,3)'dur. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin konulara göre dağılımı Tablo 5'te belirtilmektedir.

Tablo 5. Sağlık turizmi anahtar kelimesi ile yapılan tezlerin konulara göre dağılımı

	Araştırma Konusu	Sayı	Yüzde
1	Turizm	93	%43,6
2	Sağlık kurumları yönetimi	43	%20,2
3	İşletme	26	%12,2
4	Sağlık yönetimi	21	%9,8
5	Ekonomi	9	%4,2
6	Sağlık eğitimi	4	%1,9
7	Kamu yönetimi	2	%0,9
8	Mütercim-tercümanlık	2	%0,9
9	Sosyoloji	2	%0,9
10	Hukuk	2	%0,9
11	Halk sağlığı	1	%0,5
12	Halkla ilişkiler	1	%0,5
13	Reklamcılık	1	%0,5

14	Bilgi ve belge yönetimi	1	%0,5
15	Fiziksel tıp ve rehabilitasyon	1	%0,5
16	Maliye	1	%0,5
17	İletişim bilimleri	1	%0,5
18	Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri	1	%0,5
19	Uluslararası ilişkiler	1	%0,5
	Toplam Konu Sayısı	213	

Tüm çalışmaların %43,6'sında "turizm" konusu işlenmiştir. Turizm konusunu sırasıyla sağlık kurumları yönetimi (%20,2), işletme (%12,2), sağlık yönetimi (%9,8) ve ekonomi (%4,2) konuları takip etmektedir. 143 tezin araştırma kapsamına alındığı araştırmada toplamda 19 farklı konuda çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu durum sağlık turizminin, pek çok alanı ilgilendirdiğini ve disiplinler arası iş birliğinin oldukça önemli olabileceğini göstermektedir. Ek olarak; halk sağlığı biliminin başlıca ilkeleri sağlığın korunması ve geliştirilmesidir. Bu ilkeler sağlık turizmi ile halk sağlığının yakından ilişkisini desteklemektedir (Civaner, 2015:160). Sağlık turizmi anahtar kelimesini içeren lisansüstü tezlerde halk sağlığını konu alan sadece bir yayın bulunmaktadır. Literatürdeki bu boşluğu doldurmak için halk sağlığı bakış açısıyla sağlık turizmi alanında daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımına Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6. Sağlık turizmi anahtar kelimesiyle yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Sıra	Üniversite	Sayı	Yüzde
1	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	19	%13,3
2	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	13	%9,0
3	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	7	%4,9
4	İstanbul Medipol Üniversitesi	7	%4,9
5	Bahçeşehir Üniversitesi	5	%3,4
6	İstanbul Gelişim Üniversitesi	4	%2,8
7	Selçuk Üniversitesi	4	%2,8
8	Trakya Üniversitesi	4	%2,8
9	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	4	%2,8
10	Üsküdar Üniversitesi	4	%2,8
11	İstanbul Üniversitesi	4	%2,8
12	İstanbul Ticaret Üniversitesi	3	%2,1

13	Marmara Üniversitesi	3	%2,1
14	Süleyman Demirel Üniversitesi	3	%2,1
15	Atılım Üniversitesi	3	%2,1
16	İstanbul Okan Üniversitesi	3	%2,1
17	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	3	%2,1
18	İstanbul Aydın Üniversitesi	3	%2,1
19	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	3	%2,1
20	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	2	%1,4
21	Sakarya Üniversitesi	2	%1,4
22	Beykent Üniversitesi	2	%1,4
23	Ufuk Üniversitesi	2	%1,4
24	Düzce Üniversitesi	2	%1,4
25	Pamukkale Üniversitesi	2	%1,4
26	Ankara Üniversitesi	2	%1,4
27	Atatürk Üniversitesi	2	%1,4
28	Kastamonu Üniversitesi	2	%1,4
29	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2	%1,4
30	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	%0,7
31	Maltepe Üniversitesi	1	%0,7
32	Niğantaşı Üniversitesi	1	%0,7
33	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	1	%0,7
34	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1	%0,7
35	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	%0,7
36	Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi	1	%0,7
37	Antalya Bilim Üniversitesi	1	%0,7
38	Iğdır Üniversitesi	1	%0,7
39	Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi	1	%0,7
40	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	%0,7

41	Akdeniz Üniversitesi	1	%0,7
42	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	1	%0,7
43	Yaşar Üniversitesi	1	%0,7
44	Gaziantep Üniversitesi	1	%0,7
45	Hacettepe Üniversitesi	1	%0,7
46	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1	%0,7
47	Munzur Üniversitesi	1	%0,7
48	Kapadokya Üniversitesi	1	%0,7
49	Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	%0,7
50	İzmir Bakırçay Üniversitesi	1	%0,7
51	Kocaeli Üniversitesi	1	%0,7
52	Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	%0,7
53	Karabük Üniversitesi	1	%0,7
	Toplam	143	%100

Araştırma bulgularında 53 farklı üniversitenin sağlık turizmi ile ilgili araştırmada bulunduğu ve 19 (%13,3) yayın ile en çok Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin, ikinci sırada 13 (%9,0) yayın ile Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nin yayın yaptığı görülmektedir. Sağlık turizmi alanında çok sayıda üniversitenin yayın yapması ülkemizin kaplıca, deniz, doğa ve iklim çeşitliliği gibi pek çok özelliğe sahip olmasıyla açıklanabilir. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı Tablo 7'de incelenmiştir.

Tablo 7. Sağlık turizmi anahtar kelimesiyle yapılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı

Sıra	Anabilim Dalı	Sayı	Yüzde
1	Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı	29	%20,3
2	İşletme Anabilim Dalı	24	%16,8
3	Sağlık Turizmi Anabilim Dalı	17	%11,9
4	Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı	15	%10,5
5	Sağlık Turizmi İşletmeciliği Anabilim Dalı	14	%9,8
6	Sağlık Kurumları Yöneticiliği	5	%3,5
7	İktisat Anabilim Dalı	4	%2,8

8	Çeviribilim Anabilim Dalı	2	%1,4
9	Sağlık Kurumları Yönetimi Anabilim Dalı	2	%1,4
10	Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği Anabilim Dalı	2	%1,4
11	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı	2	%1,4
12	Sağlık Ekonomisi Bilim Dalı	2	%1,4
13	Turizm Rehberliği Anabilim Dalı	1	%0,7
14	Sağlık Kurumları İşletmeciliği Anabilim Dalı	1	%0,7
15	Ekonomi ve Yönetim Anabilim Dalı	1	%0,7
16	Etik Değerler Anabilim Dalı (Disiplinlerarası)	1	%0,7
17	Şehir Çalışmaları Anabilim Dalı	1	%0,7
18	Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği Anabilim Dalı	1	%0,7
19	Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı	1	%0,7
20	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	1	%0,7
21	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı	1	%0,7
22	Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı	1	%0,7
23	Sosyoloji Anabilim Dalı	1	%0,7
24	Sağlık Ekonomisi Anabilim Dalı	1	%0,7
25	Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı	1	%0,7
26	Toplam Kalite Yönetimi Anabilim Dalı	1	%0,7
27	Özel Hukuk Anabilim Dalı	1	%0,7
28	İşletme (İngilizce) Anabilim Dalı	1	%0,7
29	İşletme Yönetimi Anabilim Dalı	1	%0,7
30	Mühendislik Yönetimi Anabilim Dalı	1	%0,7
31	Maliye Anabilim Dalı	1	%0,7
32	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı	1	%0,7
33	Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Anabilim Dalı	1	%0,7
34	Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	1	%0,7

35	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	1	%0,7
36	İşletme Yönetimi Bilim Dalı	1	%0,7
37	Sağlık Turizmi Bilim Dalı	1	%0,7

Yapılan araştırmaların %20,3'ü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı'nda gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 37 farklı anabilim dalının sağlık turizmi ile ilgili araştırma yaptığı görülmektedir. Bu durum sağlık turizminin tek bir alan ile ilişkili olmadığı ve multidisipliner bir yapı gerektirdiğini, sektörler arası iletişimin sağlık turizminin gelişimi için katkı sağlayacağını göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında 2018-2023 yıllarında "Sağlık Turizmi" anahtar kelimesi kullanılarak yayımlanan 143 tezden oluşmaktadır. Yayımlanan lisansüstü araştırmaların "yayımlandığı yılı, türü, anabilim dalı, kullanılan dili, araştırma konusu ve araştırmanın yapıldığı üniversite" parametreleri kullanılarak bibliyometrik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırma yönteminde belirtilen soruların cevapları aşağıda belirtilmiştir.

1. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin türüne göre dağılımları nasıldır?

Araştırma kapsamında ilk olarak lisansüstü tezlerin yüksek lisans ve doktora düzeyine göre dağılımları analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre en fazla araştırma 127 yayın ile yüksek lisans tezlerinde gerçekleştirilmiştir. Yüksek lisans tezleri tüm araştırmaların %88,8'ini, doktora tezleri ise 16 yayın ile tüm araştırmaların %11,2'sini oluşturmaktadır.

2. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin yıllara göre dağılımları nasıldır?

İkinci olarak analiz edilen parametre tezlerin yapıldığı yıllara göre dağılımlarıdır. Araştırmaların 36 yayın ile en çok 2022 yılında yayımlandığı görülmektedir. Yüksek lisans tezleri 33 (%23,0) yayın ile en çok 2022 yılında, doktora tezleri ise 5'er (%3,5) yayın ile en çok 2018 ve 2021 yıllarında yayımlanmıştır. Ayrıca 2020 yılından itibaren yapılan araştırmaların artış gösterdiği görülmektedir.

3. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin konulara göre dağılımı nasıldır?

Üçüncü olarak analiz edilen parametre sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin konu sayısına göre dağılımıydı ve araştırmaların %64,3'ünün bir konu ile yayımlandığı görülmektedir. 19 farklı konu başlığında araştırılan sağlık turizmi alanının konulara göre dağılımına bakıldığında tüm çalışmaların %43,6'sında "turizm" konusunun işlendiği görülmektedir.

4. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?

Dördüncü olarak analiz edilen parametre sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımıdır. Toplamda 53 farklı üniversitenin araştırdığı sağlık turizmi alanında 19 araştırma ile en çok Sivas Cumhuriyet Üniversitesinin çalışma yaptığı ve 13 çalışma ile Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinin ikinci sırada olduğu görülmektedir.

5. Sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?

Son olarak sağlık turizmi alanında yapılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımına bakıldığında sağlık turizmi ile ilgili 37 farklı anabilim dalının araştırma yaptığı görülmektedir. Araştırmaların %20,3'ü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı'nda yapılmıştır. Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı'nı sırasıyla İşletme Anabilim Dalı (%16,8), Sağlık Turizmi Anabilim Dalı (%11,9), Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı (%10,5) Sağlık Turizmi İşletmeciliği Anabilim Dalı (%9,8) takip etmektedir.

Turizm ve turizmin alt başlıkları ile ilişkili pek çok bibliyometrik analiz araştırması bulunmaktadır. Ancak literatürde sağlık turizmi alanı ile ilgili bibliyometrik analiz araştırması az sayıdadır. Sağlık turizmi anahtar kelimesi ile sınırlı kalan bu araştırma, literatürdeki boşluğu doldurmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, lisansüstü tezlerin çeşitli akademik araştırmalara ışık tutma potansiyeli de göz önüne alındığında sağlık turizmi konu başlığı ile hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizlerinin yapılması, sağlık turizmi alanındaki güncel eğilim ile eksikliklerin saptanmasına katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Bagga, T., Vishnoi, S.K., Jain, S. & Sharma, R. (2020). Medical Tourism: Treatment, Therapy & Tourism. *Int. J. Sci. Technol*, 4447-4453.
- Binler, A. (2015). Türkiye'nin Medikal Turizm Açısından Değerlendirilmesi ve Politika Önerileri. Uzmanlık Tezi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayın No:2839.
- Boyras, A. ve Dönmez, Y. (2022). Miras Alanı Anahtar Kelimesinin Lisansüstü Tezlerdeki Bibliyometrik Analizi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 387-401.
- Civaner, M. (2015). Halk Sağlığı Disiplininin Ahlaki Değerleri ve İlkeleri. *Turkish Journal of Public Health*, 13(2), 160-167.
- Doğan, B. B. ve Aslan, A. (2019). Türkiye'de Sağlık Turizminin Mevcut Durumu ve Ülke Ekonomisine Katkıları. *Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(18), 390-418.
- Dönmez, Y. ve Türkmen, F. (2019). Konaklama İşletmelerinde Peyzaj Düzenlemelerinin Önemi. *Journal of Turkish Tourism Research*, 3(4), 1698-1705.
- Gheorghe, C.M., Purcărea, V.L. & Gheorghe, I.R. (2022), Medicaltourism İn Ophthalmology - Review. *Rom J Ophthalmol.*, 66(2),108-111.
- Gündüz, B. ve Dönmez, Y. (2018). Üniversite Çalışanlarının Ekoturizm Algısı. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20(2), 152-162.
- Hall, C.M. (2011). Health And Medical Tourism: A Kill Or Cure For Global Public Health? *Tour. Rev.*, 4-15.
- Harasim, B. (2015). Turystyka Zdrowotna Jako Czynniki Rozwoju Gospodarki Podlasia, Maszynopis Pracy Doktorskiej, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok, Poland.
- Helble, M. (2011). The Movement of Patients Across Borders: Challenges and Opportunities for Public Health. *Bulletin World Health Organization*, 89(1), 68-72.
- Hwang, J., Kim, J.J., Lee, J.S. & Sahito, N. (2020). How to Form Wellbeing Perceptionand Its Outcomes in the Context of Elderly Tourism: Moderating Role of Tour Guide Services. *Int J Environ Res Public Health*, 6;17(3), 1-16.
- Koseoglu, M.A., Rahimi, R., Okumus, F. & Liu, J. (2016). Bibliometric studies in tourism. *Annals of Tourism Research*, 61, 180-198.
- Kozak, N. (2001). Türkiye'de turizm pazarlaması literatürünün gelişim süreci: 1972-1998 yılları arasında hazırlanmış lisansüstü tez çalışmaları üzerine biyo-bibliyografik bir inceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 26-33.
- Kurutkan, M. ve Orhan, F. (2018). *Kalite Prensiplerinin Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi*. Sage Yayıncılık, 7-14.
- Nadirov, A. ve Dönmez Y. (2021). Mimari Yapıların Turizm Üzerine Etkileri: Bakü Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(80), 80-96.
- Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography Or Bibliometrics. *Journal Of Documentation*, 25, 348.
- Roman, M., Roman, M. & Wojcieszak-Zbierska, M. (2022). Health Tourism-Subject of Scientific Research: A Literature Review and Cluster Analysis. *Int J Environ Res Public Health*, 20(1), 480.
- Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., Zhao, X., Huang, B., Shi, W., Lu, R., Niu, P., Zhan, F., Ma, X., Wang, D., Xu, W., Wu, G., Gao, G.F. & Tan, W. (2020). China Novel Coronavirus Investigating and Research Team. A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China. *N Engl J Med.*, 382(8), 727-733.

İnternet Kaynakçası

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-II.-Ceyrek:-Nisan---Haziran,-2023-49603>. Erişim Tarihi: [09.10.2023].

https://www.tuik.gov.tr/indir/revizyon/Turizm_Metod_TR.pdf . Erişim Tarihi: [15.09.2023].

<https://www.who.int/about/governance/constitution> Erişim Tarihi: [30.09.2023].

Tontuş, H.Ö. (2017). *Sağlık turizmi nedir?*. SATÜRK Yayınları, <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/10944/0/02pdf.pdf> , Erişim Tarihi: [01.10.2023].